

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2016

Boken och Jag

En studie i hur barn använder bilderböcker i
förskolan

Sandra Johansson & Moa Liljekvist

Sektionen för lärande och miljö

Högskolan Kristianstad | www.hkr.se

Författare

Johansson, Sandra & Liljekvist, Moa

Titel

Boken och Jag – En studie i hur barn använder bilderböcker i förskolan

Handledare

Elisabeth Radeklev

Examinator

Charlotte Tullgren

Sammanfattning

Syftet med studien var att studera hur äldre barn 3-5 år använder sig av bilderböcker i leken på förskolan samt pedagogernas syn på barns boklek. De frågor som ställts har varit: Hur använder sig barn av bilderböcker i leken? Vad kan boklek främja i barns utveckling? Hur förhåller sig samt beskriver pedagoger sitt förhållningsätt till barns användande av bilderböcker i leken?

Problemområdet för studien var att författarna upplevde det som att barn inte får leka med böcker, utan att böckerna enbart ska användas till läsning.

Pedagogerna kan därmed förlora en inkörsport till barns bokintresse som kan bidra till barns tal-, läs- och skrivutveckling. Om barn får tidiga positiva erfarenheter av böcker genom exempelvis boklek, kan det eventuellt gynna barns framtida bokintresse på ett positivt sätt.

Studien genomfördes på en avdelning med 3-5 åringar på en förskola i södra Sverige. Materialet samlades in genom semistrukturerade intervjuer samt deltagande observationer. I studien undersöktes det både hur barnen använde sig av bilderböcker i leken samt pedagogernas förhållningssätt till barns boklek. I resultatet framkommer det att barn använder bilderböcker som en artefakt samt rekvisita i sin lek. Men pedagogerna är mer accepterande för en lugnare variant av boklek, som låtsasläsning. Trots att de är medvetna om vilken positiv inverkan boklek kan ha för barns utveckling.

Ämnesord

Artefakt, bilderböcker, boklek, fantasi, interaktion, kommunikation, kreativitet, kroppsspråk

Innehållsförteckning

1. Inledning med bakgrund	5
1.1. Syfte.....	7
1.2. Disposition.....	7
2. Tidigare forskning	8
2.1. Tal-, läs- och skrivutveckling	8
2.2. Literacy.....	9
2.3. Bilderboken, vad är det?	10
2.4. Barns lek och användande av bilderböcker	11
2.5. Pedagogers förhållningssätt.....	13
2.6. Teoretiskt perspektiv	14
2.6.1. Sociokulturellt perspektiv.....	14
2.6.2. Centrala begrepp.....	15
3. Forskningsfrågor.....	16
4. Metod och material	17
4.1. Fallstudie	17
4.2. Urval	18
4.3. Semistrukturerade intervjuer	19
4.4. Deltagande observation	20
4.5. Genomförande	21
4.6. Bearbetning av material.....	22
4.7. Reliabilitet och validitet.....	23
4.7.1. Reliabilitet	23
4.7.2. Validitet	24
4.8. Etiska ställningstaganden	24
4.9. Metodkritik	25

5. Resultat och analys	26
5.1. Observationer.....	26
5.1.1. Boklek genom låtsasläsning	27
5.1.2. Boklek med boken som en rekvisita samt en artefakt	28
5.1.3. Analys.....	29
5.2. Intervjuer med pedagoger.....	30
5.2.1. Pedagogernas observationer av barns boklek.....	30
5.2.2. Vad pedagogerna anser om barns lek med bilderböcker som ett föremål.....	31
5.2.3. Pedagogernas syn på för- och nackdelar av barns boklek.....	32
5.2.4. Analys.....	32
5.3. Sammanfattande analys	33
6. Diskussion.....	35
6.1. Barns boklek samt boklekens roll för barns utveckling	35
6.2. Pedagogers förhållningssätt gentemot barns boklek	37
6.3. Sammanfattning.....	40
Referenser.....	41
Bilaga 1.....	43

1. Inledning med bakgrund

Det här examensarbetet inriktar sig på äldre barn 3-5 år i förskolan och deras användande av bilderböcker i leken samt pedagogernas syn på barns boklek. Vår definition av boklek innefattar inte enbart barns låtsasläsning utan även barns användande av bilderböcker som en rekvisita i leken, exempelvis när barn bygger med böcker. För att se barns boklek har vi använt oss av observationer, samt med hjälp av intervjuer ville vi få veta pedagogernas synvinkel och koppla ihop det med observationerna.

Enligt Jan Nilsson (1986) är bilderboken vanligtvis den första bok barn kommer i kontakt med, vilket stärkte vårt val av att rikta in oss på barns användande av bilderböcker. Ämnet för studien valdes ut då vi båda delar ett gemensamt intresse för bokanvändande med och för barn. Efter lite funderingar och dialoger bestämdes det att examensarbetet skulle innefatta barns användande av bilderböcker i leken. Beslutet stärktes utifrån egna observationer från våra tidigare VFU-platser (verksamhetsförlagd utbildning) samt vid vikariat ute på förskolor, att barn inte får leka med bilderböckerna. Därefter uppmärksammades det bland annat i Maria Simonssons (2004) avhandling *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel* att det nästintill är tabulagt för barn att leka med bilderböcker. Vidare skriver Simonsson att miljöns utformning har stor betydelse för barns tillgång till bilderböcker, så även pedagogernas engagemang gällande böcker samt barngruppen. Om exempelvis böckerna placeras högt upp blir de inte lättillgängliga för barnen. Placeringen väljs ut av pedagoger då de anser att barnen inte behandlar bilderböckerna varsamt samt inte använder dem på ett traditionellt brukligt sätt så som läsning. Pedagogernas avsikt blir helt enkelt att skydda böckerna, då de tänker att barnen annars kan förstöra bilderböckerna.

I Simonssons (2004) avhandling var syftet att titta på hur barn i åldrarna 3-5 år interagerar med bilderböcker. Där inriktar hon sig på om barnen använder innehållet från böckerna i leken samt skillnaden på barnens användande av bilderböcker i planerade pedagogiska aktiviteter, gentemot barnens egen lek med böckerna. Hon använde videofilmning samt deltagande observation för avhandlingen. Det hon såg under några observationer var att barnen använde sig av bilderbokens innehåll som utgångspunkt för leken. Under de bokrelaterade situationerna visade barnen intresse av det sociala samspelet mellan varandra, men även om de ville vara ensamma. Det visade barnen genom kroppsspråket

samt att de inte visade bilderna i boken för den som ville vara med. Det framhålls även i avhandlingen att barn exempelvis kan använda sig av bilderboken som en rekvisita i leken. Hon har även studerat pedagogernas förhållningssätt samt syn på boken i verksamheten på de utvalda förskolorna. Pedagogerna anser att barns bokanvändande kan berika ordförrådet, fantasin etc. Trots att pedagogerna har en positiv bild av bilderboken är det barnen själva som främst inleder bokaktiviteterna på förskolorna.

Enligt Carina Fast (2011) samt Lev Vygotskij (1995) har fantasin en väsentlig del i barns lek. En vanlig föreställning är att fantasin inte har några gränser, men människor utvinner sin fantasi från de erfarenheter som kommer från de händelser samt upplevelser en människa har upplevt eller upplever. Ju mer erfarenheter en person har desto rikare fantasi kan personen i fråga då utveckla. Eftersom Vygotskij (1995) skriver att barns fantasi och kreativitet stärks vid uppmuntran av tidigare samt nya upplevelser, kan exempelvis barns lek med bilderböcker bidra till barnens fantasi- och kreativitetsutveckling. Det var denna tanke som fick oss att vilja forska om barns lek med bilderböcker. Det uppkom även funderingar kring pedagogernas synsätt gällande barns boklek samt vilka eventuella förutsättningar som pedagogernas synsätt ger barn i upptäckandet av bilderböcker. Hur förhåller sig samt beskriver pedagoger sitt förhållningssätt till barns användande av bilderböcker i leken? Detta är en av frågorna som bearbetas i vår studie.

Pedagoger ska enligt Läroplanen för förskolan 98: reviderad 2016 (Lpfö 98/16) bidra med en bra grund för barns lärande genom att verksamheten ska vara lärorik, rolig samt anpassad för alla barn. Det står även i Lpfö 98/16 att pedagogerna ska arbeta för att varje barn utvecklar sitt ordförråd, begrepp, talspråk samt uttrycka sina tankar och känslor. Barnen ska även få möjlighet att träna upp sin lyssnar- och reflektionsförmåga (Skolverket, 2016) vilket bilderböcker kan vara en bidragande faktor till. Den utbildningsvetenskapliga utgångspunkt som vårt examensarbete främst inriktar sig mot är lärares professionella yrkesroll. Våra egna observationer på tidigare VFU-platser samt vid vikariat stämmer överens med det som Simonsson (2004) skrivit, nämligen att pedagoger oftast är rädda om bilderböcker, vilket i sin tur kan leda till att barn inte får leka med böckerna. Vår förhoppning är att med hjälp av examensarbetet kunna påverka pedagogers förhållningssätt gentemot bilderböcker i verksamheten, vilket vi ser som en viktig del i den professionella yrkesrollen för pedagoger. Potentiella utvecklingar i verksamheten kan vara att pedagoger låter barn leka med bilderböcker genom att de ser bokleken som en möjlighet för barns

lärande. Studien görs för att tillföra ny forskning till området, då vi inte finner mycket forskning kring hur barn leker med bilderböcker och pedagogers förhållningssätt angående barns boklek.

1.1. Syfte

Syftet med studien är att studera hur äldre barn 3-5 år använder sig av bilderböcker i leken på förskolan samt pedagogernas syn på barns boklek.

1.2. Disposition

Examensarbetet innefattar sex rubriker. Rubrik 1 består av inledning samt syfte med bakgrund till varför ämnet för arbetet valdes ut. Under rubrik 2 bearbetas tidigare forskning gällande tal-, läs- och skrivutveckling, literacy, vad som kännetecknar en bilderbok, barns boklek samt pedagogernas förhållningssätt. Det avslutas sedan med det teoretiska perspektivet som valdes ut för studien. Forskningsfrågorna presenteras under rubrik 3. Forskningsfrågorna har placerats efter tidigare forskning då vi först var säkra på syftet med studien men inte med forskningsfrågorna. Med hjälp av litteraturen kunde forskningsfrågorna formuleras. Efter forskningsfrågorna kommer metoden för hur studien genomfördes under rubrik 4. Metoden anpassades utifrån forskningsfrågornas karaktär, vilket ledde till att studien utfördes med en kvalitativ metod. Examensarbetets resultat samt analys bearbetas under rubrik 5 utifrån den insamlade empirin från observationer av barns boklek samt intervjuer med pedagogerna. Därefter presenteras diskussionen under rubrik 6, där vi diskuterar resultatet samt analysen från studien utifrån tidigare forskning.

2. Tidigare forskning

Rubrikerna i denna del kommer belysa tidigare forskning gällande barns boklek samt vad boklek kan främja i barns utveckling. Rubrikerna har placerats i en viss ordningsföljd, som presenteras närmare härefter. Ordningsföljden har vi för att skapa en överblick på vad barns bokanvändande kan bidra till. Det avslutas sedan med barns lek och användande av bilderböcker eftersom det är studiens syfte. Upplägget är som en tratt, vi börjar brett för att sedan smalna av mot huvudämnet för studien.

För att belysa vårt arbete har vi valt att använda oss av rubrikerna nedan. Den första rubriken i denna del kommer innefatta forskning om barns tal-, läs- och skrivutveckling, då våra föreställningar är att barns boklek kan ha positiv inverkan på tal-, läs- och skrivutvecklingen. Därefter kommer en överblick om vad literacy är. Vi tänker att barn kommer i kontakt med literacy genom användandet av bilderböcker i leken. Sedan beskrivs lite kortfattat om bilderböcker för att urskilja vad som klassificerar en bilderbok. Under nästa rubrik kommer huvudämnet som handlar om barns lek och användande av bilderböcker. Där presenteras forskning angående barns lek och användning av böcker. Därefter går vi in på pedagogers förhållningssätt, då vi i studien är intresserade av pedagogers synvinkel på barns boklek. Sist kommer det teoretiska perspektivet att presenteras som vi har valt att inrikta oss på. Perspektivet som har valts är det sociokulturella perspektivet.

2.1. Tal-, läs- och skrivutveckling

Våra tankar är att om barn får leka med bilderböcker kan det bli en inkörsport till deras tal-, läs- och skrivutveckling, då de får möjlighet att erfara illustrationer samt text i böckerna. Litteraturen nedan stödjer våra tankar angående barns boklek, att det kan bidra till barns intresseskapande för böcker, samt bidra till att barn utvecklar sin tal-, läs- och skrivutveckling.

Genom att låta barn möta skriftspråket i tidig ålder på varierande sätt ger det barn bättre förutsättningar att utvecklas i sin tal-, läs- och skrivutveckling, vilket även kan minska risken för språksvårigheter (Lindö, 2009). Enligt Lillemor Emanuelsson (2006) samt Fast (2011) kan barns lek med bilderböcker eventuellt leda till ett ökat intresse för böcker, som i sin tur kan bidra till att stimulera tal- läs- och skrivutvecklingen. Vid lekandet med bilderböcker kan ett generellt bokintresse uppstå och då kan barn upptäcka skriftspråket lite

av en slump. För att variera hur barn möter skriftspråket i tidig ålder kan boklek vara ett alternativ, då lek är kopplat till frihet och barn gör det på eget initiativ som Rigmor Lindö (2009) framhåller i sin text.

Barns språkliga utveckling påverkas av hur barn upplevt språket under uppväxten, därför har texter samt det talade språket stor betydelse för barns språkutveckling då deras talade språk blir mer utvecklat. Talet är ett av de viktigaste verktygen för människan då mycket av kommunikationen sker genom språket. På så sätt förs mycket kunskap vidare vilket gör att vi får det lättare att påverka olika situationer samt bli hörda. Då språket/talet har en sådan väsentlig del i människors vardagliga kommunikation, är det av yttersta vikt som vuxen att stötta barn i deras språkliga utveckling för att de ska kunna göra sig hörda och bli en del av samhället (Edwards, 2008; Nilsson, 1986). När barn leker får de genom samspelet med andra, insikter om hur de exempelvis ska uppträda i de olika roller som leken erbjuder. I dessa roller tränar barnen även på hur de ska förhålla sig i andra sociala sammanhang (Lindqvist, 1996). Då kommunikation inte enbart sker genom verbala handlingar, utan även via text och symboler, kommer nästa rubrik behandla literacy. Eftersom literacy är en del av vår vardagliga kommunikation som sker genom språk, text samt symboler.

2.2. Literacy

Enligt Fast (2008) samt Lindö (2009) innefattar literacy allt som har med språk, text och symboler att göra i vår omgivning. Som exempelvis vägskyltar, bilder (exempelvis toaletsymboler), film och text. Literacy är en stor del av vår vardag, då människor konstant utsätts för literacy. Därför anser vi att literacy är viktigt för barn samt vuxna, eftersom människor kommunicerar med hjälp av olika literacykulturer.

David Barton (2007) presenterar i sin text åtta punkter på hur literacy kan definieras. Sammanfattningsvis framkommer det att literacy är en social aktivitet med olika sorters kommunikationsmedel. Enligt Barton samt Fast (2008) ser literacy olika ut beroende på var en person befinner sig i miljön. Exempelvis arbetsplatsen har en viss typ av literacy medan skolan har en annan. Då literacy innefattar många aspekter är det uppenbart att olika miljöer har sin egen literacy, så som författarna påpekar. Även om det exempelvis är samma eller liknande symboler som används på de olika miljöerna, får symbolerna olika betydelser beroende på hur de används i dessa varierande miljöer.

Alla människor har erfarenheter av literacy och dessa erfarenheter kan både vara positiva samt negativa. Om exempelvis en vuxen läser för ett barn blir det hela upplevelsen som får en avgörande effekt för hur barnet uppfattar aktiviteten. Skulle barnet få en positiv inställning till literacy genom sådana aktiviteter påverkas det framtida förhållningssättet. Får en människa många positiva erfarenheter kan det leda till att personen i fråga söker sig till literacyberikade situationer som exempelvis bokläsning. Om en människa däremot får många dåliga erfarenheter av literacysituationer, kan det leda till att personen i fråga försöker fly undan literacy så mycket som möjligt exempelvis genom att undvika böcker (Barton, 2007; Fast, 2008). Utifrån dessa aspekter ser vi hur viktigt det är att tidigt ge barn positiva erfarenheter av literacy. Om det då kan ske genom barns boklek bör pedagoger anamma detta förhållningssätt och låta barn leka med bilderböckerna.

2.3. Bilderboken, vad är det?

Bilderboken är den vanligaste typen av bok som barn möter. Genom bilderboken möter barn konst samt litteratur som de kan bearbeta enskilt, med andra barn eller vuxna. Utifrån detta kan barns inställning gentemot konst och litteratur påverkas inför framtida användande, vilket kanske gör bilderboken till den viktigaste boken för att fånga barns intresse för böcker (Edwards, 2008; Nilsson, 1986). Bilderböcker inspirerar barn i deras fantasi vilket hjälper barnen att utveckla leken, samt bidrar till att barn övar upp förmågan att skapa sig inre bilder. Svenska Barnboksakademien har arbetat fram *Sjutton skäl för bilderboken*, som också presenteras i Agneta Edwards (2008) text. Några av de sjutton anledningar som stod ut lite var:

2. Boken hjälper oss att utveckla vårt språk och vårt ordförråd.
3. Boken stimulerar fantasin och övar oss i att skapa inre bilder.
5. Boken utvecklar vårt tänkande. Den ger oss begrepp att tänka med och nya idéer, den vidgar vårt medvetande och vår värld.
14. Boken är en del av kulturarvet. Den ger oss gemensamma läsoplevelser och gemensamma referensramar (Svenska Barnboksakademien, 2015)

Det som definierar en bilderbok är att en historia berättas med både bild och text. Det ska vara minst en bild på varje uppslag för att en bok ska klassificeras som en bilderbok. Bilderna har en central roll i bilderboken, vilket bidrar till att bilderböcker väljs ut av läsarna just på grund av illustrationerna. Då bilderna oftast förmedlar historien kan läsaren tolka dessa illustrationer för att ta del av historien i boken, utan att läsa texten (Edwards 2008; Nilsson, 1986; Rhedin, 2001). På tidigare VFU platser samt vid våra vikariat har vi

uppmärksammat att barnen läser bilderböcker genom illustrationerna i böckerna, samt valt böcker utifrån illustrationerna på framsidan. Våra observationer från dessa tillfällen får stöd genom det som Edwards (2008), Nilsson (1986) samt Ulla Rhedin (2001) framhåller i sina texter.

Som Simonsson (2004) skriver finns bilderböcker i olika format som exempelvis pekbok samt bildberättelser. Böckerna kan vara utformade på olika sätt, den vanligaste utformningen är pappersformat men det finns även bilderböcker i material som plast samt textil. Dessa material medför att bokens livslängd förlängs då de är mer hållbara än papper. Bilderböcker är i mer utsatta miljöer då de exempelvis finns i förskolan där de ofta är lättillgängliga för barnen. Barnen kan använda böckerna i sin lek, vilket vi i denna studie ska undersöka vidare och titta på hur barn leker med böckerna. Under nästa rubrik kommer barns lek och användande av bilderböcker att behandlas.

2.4. Barns lek och användande av bilderböcker

Leken är viktig för barn, då leken hjälper barn att utveckla kännedom för sin närmiljö (Lindqvist, 1996). Det kan ske när exempelvis små barn sitter och biter samt suger på böckerna för att undersöka dem. Bilderböckerna kan även användas bara för att bäras omkring på. Oftast sätter sig något barn själv med böcker vilket sedan kan locka andra barn. Utifrån detta kan barnen samspela med varandra genom exempelvis låtsasläsning. Ensamläsning hos barn är förekommande men är inte vanligt. Oftast blir det en slags samfällad läsning. När barnen sitter i grupper och låtsasläser/läser använder de sig av kroppsspråk och mimik. Mimiken består av uttrycksfulla samt tydliga rörelser med munnen och instämmande nickningar (Björklund, 2008). Vilket visar att barn kan på alla möjliga sätt utforska böckerna, tillsammans eller enskilt. När barnen leker med böckerna tillsammans skapar de ett samspel. Genom samspelet tränar barnen på att tolka olika kommunikationssätt, så som kroppsspråk samt mimik vilket Elisabeth Björklund (2008) också skriver i sin avhandling. I avhandlingen studerar Björklund hur barn i åldrarna 1,5-3 år lär sig literacy och hur barnen uttrycker literacy. När hon genomförde studien använde hon sig av deltagande observation, videofilmning samt fältanteckningar. Resultatet hon fick fram visade att de små barnen på förskolan själva kunde använda literacy på ett varierat sätt, exempelvis via återberättande, bilderböcker, symboler etc. Hon skriver även om hur viktig leken är för barn, då det är genom leken de skaffar sig kunskaper om omvärlden. Vidare i resultatet framkommer det även hur viktig bilderboken är för barnen, när det

kommer till att ta sig an literacy. När barnen får möjlighet att undersöka bilderböcker genom exempelvis bläddring samt att de tar med sig boken i leken, blir det inkörsportar för barnen i literacyvärlden. Barnens användande av literacy påverkades dels av den kultur som förskolan samt pedagogerna tillförde, men barnen kunde även skapa nya aktiviteter där de kunde ge uttryck för sina literacykunskaper.

För barn kan böcker användas till fler saker än enbart läsning. De kan bland annat användas som en utgångspunkt i leken men även som en artefakt exempelvis som en telefonkatalog när barnen leker. Med artefakter menas olika redskap och verktyg för att underlätta för oss i vardagen. Det är bara barnens fantasi och kreativitet som sätter gränserna. Det är barnens tidigare upplevelser och erfarenheter av böcker som påverkar hur de gestaltar böckerna i leken, men även hur de använder sig av bilderböcker som artefakter i leken (Björklund, 2008; Simonsson, 2004; Vygotskij, 1995). Detta användande av böcker i leken blev synligt via observationer som Simonsson (2004) gjorde inför sin avhandling. Hon observerade då att barnen låtsasläste för varandra samt att de med hjälp av bilderböckerna hittade på lekar och egna aktiviteter.

Med hjälp av leken kan barn bearbeta texter, symboler samt upplevelser. Barns kreativitet, fantasi och lek står varandra nära, ett barn kan inte enbart ha lek utan fantasi och kreativitet då dessa tre är beroende av varandra. Barn återspeglar i leken det som de har upplevt. Leken ses som fri men det är barns erfarenheter samt miljöns utformning som ligger till grund för leken, på så sätt blir leken aldrig fri. Barns kreativitet samt fantasi behövs då de utifrån tidigare erfarenheter kan skapa något nytt som behövs här och nu. Genom att skapa nytt bearbetar barn sina tidigare erfarenheter i leken och vidareutvecklar dessa (Fast, 2008; Åstrand, 1988). Härvid stärks våra tankar samt visar tidigare forskning av Emanuelsson (2006), Fast (2011) samt Lindö (2009) att det är positivt för barn att genom leken ta sig an skriftspråket. Då barns lek med bilderböcker är en typ av lek, bör den också kunna bidra till barns utveckling inom skriftspråket samt bygga vidare på barns erfarenheter av bilderböcker.

Som Simonsson (2004) påpekar låter pedagoger oftast inte barn leka med böcker för att de är rädda att böckerna ska gå sönder, vilket resulterar i att böckerna får en annan placering i verksamheten där de inte är lättillgängliga för barn. Men enligt Anders Åstrand (1988) är ett sådant strikt tänkande i samhället hämmande för barns kreativa förmågor. Alla föds kreativa och denna kreativitet bör uppmuntras under barns uppväxt men tyvärr blir det

snarare så att kreativiteten kvävs. Att barns kreativitet kvävs gällande deras användande av bilderböcker i leken, har vi även uppmärksammat på vår VFU samt vid våra vikariat. Barnen har endast fått använda böckerna om de sitter stilla i soffan, eftersom pedagogerna anser att det är där bokläsning hör hemma. Skulle barnen börja leka med böckerna på något annat vis, blir de tillsagda att ”böckerna ska man ha i soffan”. Barn visar sin kreativitet i all lek vilket Åstrand (1988) skriver om och det stödjer våra tankar gällande barns kreativitet i boklek. Men då samhällets normer säger att det inte är okej att leka med böcker stoppas kreativiteten samt fantasin vid barns lek med bilderböcker.

2.5. Pedagogers förhållningssätt

Gunilla Lindqvist (1996) såg för 20 år sedan att det inte var vanligt att pedagoger var aktiva i barns lek, då många av dem ansåg att barn redan kunde leka. Pedagogerna ville lära barn saker de inte redan bemästrade samt behövde kunskaper om för att klara sig längre fram i livet. Det blev en kollision mellan viljan att visa sig som en bra auktoritet och samtidigt kunna vara lekfull som pedagog. Denna kollision samt att barnen redan kan leka, gjorde att många pedagoger förhöll sig till barns lek genom att sätta upp regler för vad som var tillåtet i leken på förskolan samt de tillgodosåg även med rekvisita till barnens lek. Ett exempel på att pedagoger än idag sätter upp regler för barns lek har framkommit genom våra observationer på tidigare praktikerplatser. Det är mer tillåtet för barn att leka med bilderböcker genom låtsasläsning, men de får inte använda böckerna som ett föremål i leken på grund av risken att böckerna kan förstöras.

Genom att pedagogerna använder sig av leken vid de planerade läraaktiviteterna kan barn lättare fatta intresse för lärsituationerna och med hjälp av sina egna fantasivärldar bearbeta världen de lever i. Därför är det viktigt att som pedagog arbeta utifrån något barnen är intresserade av, eller arbeta med något som kan väcka ett intresse hos barnen (Lindqvist, 2002). När pedagogerna utgår från barnens lek kan de använda sig av material som exempelvis böcker, och på det sätt få in ett lärandetillfälle. Om barnen leker med böckerna som föremål, kan pedagogen fånga upp barnens intresse för boken. Därmed skapas ett lärandetillfälle genom att ta reda på barnens intentioner med boken och utgå ifrån dessa.

Pedagogers förhållningssätt gentemot bilderböcker har stor inverkan på hur mycket barnen får tillgång till böckerna. Pedagogerna anser att böckerna eventuellt kan gynna barns språkutveckling, fantasi samt ser böckerna som en avkopplingsmetod för barnen

(Simonsson, 2004). Både Björklund (2008) samt Simonsson (2004) poängterar att barn lär sig lättare genom att de har roligt, på så sätt kan pedagoger erbjuda barn nya kunskaper samt erfarenheter på ett intresseväckande sätt genom leken. Även miljöns utformning har påverkan på barns boklek. Böckerna behöver vara tillgängliga för barnen för att de spontant ska kunna nyttja dem i både stillsamma sammanhang samt i aktiva leksituationer.

2.6. Teoretiskt perspektiv

Under denna rubrik kommer det teoretiska perspektiv som valts ut till analys av resultatet att presenteras. Det teoretiska perspektivet som är i fokus är det sociokulturella perspektivet, med inriktning på begreppen fantasi, kreativitet, interaktion samt kommunikation utifrån Vygotskijs (1995) teorier. Först kommer en presentation om vad sociokulturellt perspektiv är, för att sedan avsluta med en kort begreppsförklaring på de fyra begrepp som är i centrum för analysen.

2.6.1. Sociokulturellt perspektiv

Anledningen till varför det sociokulturella perspektivet valdes ut till studien, var för att perspektivet handlar om interaktion och kommunikation mellan människor samt mellan människor och artefakter. Då syftet med studien var att studera hur äldre barn 3-5 år använder sig av bilderböcker i leken på förskolan samt pedagogernas syn på barns boklek, hoppades vi att genom teorin kunna belysa hur barn använder sig av bilderböcker i leken, vad barns boklek kan främja i barns utveckling samt pedagogers syn och förhållningsätt till barns boklek. Fantasi och kreativitet är även viktigt inom detta perspektiv. Begreppen är relevanta för studiens syfte då vi ville se hur barn leker med bilderböcker samt vad boklek kan främja i barns utveckling. När det kommer till barns fantasi och kreativitet i förskolan bör pedagoger fundera över hur mycket utrymme barnens fantasi samt kreativitet får. Miljöerna bör inte vara helt färdigkonstruerade, utan det är bra om det finns möjligheter för barnen att utveckla och påverka miljön. På så sätt erbjuds barns fantasi och kreativitet stimulans (Strandberg, 2006).

Kommunikation erbjuder möjligheter för människor att föra vidare sina erfarenheter samt kunskaper till varandra. Hur vi människor beter oss har att göra med de sociala samt kulturella påverkningar vi har stött på under uppväxten (Säljö, 2014). För att förtydliga vad Roger Säljö (2014) menar tar vi här upp ett tydligt exempel. Ett barn som växer upp i en storstadsmiljö får sina erfarenheter och kunskaper ifrån andra människor i storstadsmiljön

samt den rådande kulturen i den specifika miljön. Skulle detta barn i till exempel tonåren jämföras med ett barn som har vuxit upp på landet, med det rådande kulturarvet samt de människor som vistas på landet, hade det med största säkerhet varit skillnad på de båda tonåringarnas beteende samt uppfattningar.

Ur ett sociokulturellt perspektiv är böckerna en del av de kulturella artefakterna som förs vidare från generation till generation. Det sociokulturella perspektivet handlar om att barn lär sig genom samspel med andra samt genom kulturarvet. Böcker kan erbjuda samspel exempelvis när barnen låtsasläser/läser för varandra i leken. Barnens fantasi och kreativitet blir rikare ju mer de har fått uppleva, se och höra (Björklund, 2008; Vygotskij, 1995). Vygotskij (1995) talar för hur de kulturella faktorerna påverkar barns utveckling. Han påpekar även hur viktig kreativitet, fantasi samt barns tidiga erfarenheter är för samhällets vidareutveckling. Men det minskar inte med åldern, tvärtom har vuxna bättre förutsättningar för fantasi och kreativitet. Vuxna har upplevt mer och har på så sätt fler erfarenheter samt kunskaper med sig.

2.6.2. Centrala begrepp

Fantasi – Fantasi kommer från människors tidigare erfarenheter, då en människa behöver något att bygga sin fantasi på. Exempelvis ett barn som aldrig har sett en elefant kan inte fantisera om en elefant, då barnet inte vet hur en elefant ser ut. Fantasin är grunden till kreativitet och båda två behövs till skapande, som exempelvis förändring av en artefakt, skapande av ny artefakt samt konstnärligt skapande (Vygotskij, 1995).

Kreativitet – För att ha kreativitet behövs det fantasi. Kreativitet handlar om att en människa kan ta en redan befintlig artefakt och med hjälp av sin fantasi vidareutveckla denna artefakt. Dessutom handlar kreativitet även om att skapa något nytt, så som en artefakt eller exempelvis ett konstnärligt verk som är kopplat till en känsla (Vygotskij, 1995).

Interaktion – Interaktion handlar om samspel, där det sociala spelar en central roll. I interaktioner med andra människor kan lärande uppstå. En människa kan på så sätt lära sig att bemästra en ny kunskap som den inte kunde bemästra själv innan (Strandberg, 2006).

Kommunikation – Kommunikationen är ett viktigt redskap i interaktion med andra för att kunna förmedla erfarenheter vilket kan bidra till ny kunskap. Men även för att kunna förmedla känslor. Kommunikation kan ske på flera olika sätt så som genom kroppsspråk, tal, känslouttryck etc. (Strandberg, 2006; Säljö, 2014).

3. Forskningsfrågor

- Hur använder sig barn av bilderböcker i leken?
- Vad kan boklek främja i barns utveckling?
- Hur förhåller sig samt beskriver pedagoger sitt förhållningsätt till barns användande av bilderböcker i leken?

4. Metod och material

Forskningsstudien har sin utgångspunkt i en fallstudie som genomfördes med kvalitativa forskningsmetoder. Kvalitativ forskningsmetod valdes ut då syftet med metoden är att uppnå en förståelse för problemet som studeras, metoden kännetecknas av närheten som forskaren har till sin källa (Holme & Solvang, 1997). Då syftet var att observera hur barn använder sig av bilderböcker i leken samt pedagogernas syn på barns boklek, anser vi att kvalitativ metod var det bästa alternativet för studiens undersökning. Det är främst observationer som har bidragit till att studiens syfte uppnåtts. Vi var nära vår källa (barnen) genom observationer och tog del av pedagogernas synsätt via intervjuer samt observationer. I kvalitativ metod blir det mycket databearbetning för forskaren att gå igenom. Det är både anteckningar från observationer samt ljudupptagningar som ska gås igenom för att fastställa resultatet. Det är tidskrävande men informationsrikt (Denscombe, 2009).

Upplägget på rubrikerna valdes ut för att läsaren lättare ska kunna följa med i texten. Först presenteras vilken typ av studie som valts ut för examensarbetet, vilket är en fallstudie. Fallstudie valdes då vi enbart var på en förskola under studiens gång och tittade på ett specifikt fenomen. Under rubriken fallstudie förklaras innebörden för den typen av studie. Valet av förskola, barn samt pedagoger behandlas sedan under rubriken urval. Efter urval kommer det beskrivningar på de metoder som har använts för att få fram resultatet på studien. Dessa metoder är semistrukturerade intervjuer och deltagande observationer. Därefter kommer genomförandet om hur studien gick till som sedan följs av hur vi gick tillväga vid bearbetningen av materialet. Rubriken därefter kommer behandla reliabilitet samt validitet och deras innebörd för studien. Näst sista rubriken handlar om de etiska ställningstaganden som gjorts inför och under studien. Metod delen avslutas med rubriken metodkritik, där vi kritiskt granskar de metoder som använts för studien.

4.1. Fallstudie

Då studien enbart gjordes på en förskola använde vi oss av en fallstudie, den typen av studie används till småskaliga undersökningar där det läggs fokus på ett specifikt fenomen. En fallstudie utmärks genom att forskaren går mer in på djupet på sin forskningsfråga och på så sätt kan forskaren uppnå en bättre förståelse för det fenomen som utforskas. Med studien är forskaren inte ute efter det generella utan söker mer efter något specifikt med sin studie (Denscombe, 2009).

Fördelar med fallstudie är bland annat att forskaren inte kan påverka situationerna som uppstår under studiens gång, samt att forskaren ges möjlighet att utföra studien på en enhet (vid få tillfällen går det även med 2-3 enheter). Med studien kan dessutom forskaren få välja ut exempelvis de människor som ska delta, utifrån de egenskaperna som människorna har. Eftersom forskaren vet innan studien vad han/hon vill undersöka, kan forskaren välja ut människor som har visat de egenskaper som forskaren ska undersöka (Denscombe, 2009).

Nackdelar med fallstudie är att reliabiliteten sviktar, då denna typ av studie innefattar få och specifikt utvalda forskningsenheter. Det leder till svårigheter för andra forskare att kunna imitera studien på samma tillvägagångssätt. Vid observationstillfällena finns det även en risk att de människor som observeras beter sig annorlunda på grund av vetskapen att de blir observerade. Ytterligare en nackdel är om forskaren inte får godkännande eller om ett godkännande dras tillbaka, kan forskaren gå miste om material samt material som redan har samlats in (Denscombe, 2009).

4.2. Urval

Studien gjordes endast på en förskola. Förskolan ligger i en stad i södra Sverige. Deltagarna i studien valdes ut då de var passande för studiens syfte. Om forskaren har valt ut deltagare samt enheter som inte är passande för studiens syfte, kan studien fallera. Därför är det viktigt att forskaren är noga vid sitt urval av deltagare samt enheter (Holme & Solvang, 1997). Därför valdes subjekt urval till studien. Subjekt urval innebär att forskaren väljer ut människor som forskaren redan vet kan bidra till att ge intressant och relevant information för studien syfte (Denscombe, 2009). Förskolan valdes ut då en av författarna för studien hade uppmärksammat vid ett tidigare tillfälle, att barnen använde sig av bilderböcker i sin lek. Då syftet med studien var att ta reda på hur barn använder bilderböcker i leken kändes förskolan passande för studien. Eftersom vi tittade på ett specifikt fenomen blev studien en fallstudie, då vi ville kunna gå på djupet i våra forskningsfrågor. Därför valde vi att enbart fokusera på en förskola. Valet av fallstudie påverkades även av tidsfaktorn, för att det hade blivit för stort samt tagit för lång tid att vara på flera förskolor. På förskolan valdes det ut en avdelning med 18 barn samt tre pedagoger till studien. Barnen på avdelningen var i åldrarna 3-5 år, vilket var den åldersgrupp vi ville undersöka. Avdelningen valdes ut för att lättare kunna genomföra studien då barnen samt pedagogerna redan kände en av författarna. I boken *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder* framkommer det att

urvalet kan påverkas av deltagarnas villighet till att vilja delta i studien. Därför valdes förskolan samt avdelningen ut då vi antog att det kunde vara en trygghet för barnen samt pedagogerna, eftersom de redan kände en av författarna. Vi hade tanken att tryggheten kunde bidra till att barnen betedde sig som vanligt, trots vår närvaro. Vi observerade tre olika situationer där barnen lekte med bilderböcker, som kommer presenteras i resultatet. Pedagogerna på samma avdelning som barnen valdes ut till att delta i intervjuerna, då andra delen av syftet var att få pedagogernas synvinkel om barns boklek.

4.3. Semistrukturerade intervjuer

Intervjuer är en lämplig metod att använda sig av när forskaren är ute efter den deltagandes erfarenheter, tankar, funderingar, åsikter samt känslor. Det finns olika intervjustilar forskaren kan använda sig av, men forskaren är den som bestämmer tillvägagångssättet för intervjun samt vilken riktning den ska styras mot. Den typ av forskningsintervjuer vi har valt till studien är semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerade intervjuer är när intervjuaren har förberett ett antal frågor där frågorna kan modifieras beroende på vad den intervjuade svarar. Det kommer att vara ett fåtal öppna frågor så att pedagogerna får mer möjlighet att utveckla sina svar i intervjuerna se Bilaga 1 (Denscombe, 2009).

Vid intervjuer är det viktigt att deltagarna får förtroende för och tillit till forskaren för att minska risken att de deltagande inte är ärliga kring egna föreställningar, erfarenheter samt upplevelser. Därför är det viktigt att forskaren tänker på sitt förhållningssätt samt sina frågor, så att de är anpassade för att deltagarna ska känna sig trygga och inte hotade under intervjun om forskaren vill ha så ärliga svar som möjligt. Forskarens ålder, kön samt etniska härkomst har stor betydelse för svaren från deltagarna, hur ärliga deltagarna är samt hur mycket information de medverkande är villiga att ge forskaren. Därför har forskarens identitet stor inverkan på resultatets utgång (Denscombe, 2009). För att spara tid gällande att skapa förtroende och tillit till de deltagande pedagogerna i studien, valdes därför pedagogerna på avdelningen ut då de redan kände en av författarna till studien.

För att komma ihåg intervjun kan forskaren inte enbart förlita sig på minnet, då minnet kan stjälpas genom att forskaren inte minns allt, förvränger det som sagts etc. Därför kan det vara bra att komplettera med annan utrustning så som fältanteckningar samt ljudupptagningar. (Denscombe, 2009).

Fördelar med intervju är att forskaren kan gå mer på djupet i sina frågor och få mer detaljerad information som kan tillföra studien. Genom intervjuer kan forskaren få mer insikter i deltagarens idéer, uppfattningar, erfarenheter samt upplevelser. Deltagarna får chans att förklara sina synsätt mer utvecklande, vilket gör intervju till en bra metod då forskaren själv kan avgöra riktningen för intervjuerna. Intervjuerna görs oftast i samråd med den intervjuade vilket oftast sker på en avtalad tid. Genom att avtala en tid med den som ska delta i intervjun kan forskaren oftast få mer respons samt utvecklade svar från den intervjuade (Denscombe, 2009).

Nackdelarna med intervjuer är att de kan vara tidskrävande samt kostsamma om forskaren måste åka till olika platser för att genomföra intervjuerna. Även bearbetning och analys är tidskrävande då intervjuerna behöver transkriberas och sedan analyseras. Tillförlitligheten kan även brista om de intervjuade inte är helt ärliga vid intervjutillfället. Människor kan uttrycka sina tankar och agerande men kan agera tvärtemot i praktiken, samt att de intervjuades svar kan påverkas av forskarens identitet. En annan nackdel med intervjuer där utrustning som ljudupptagning förekommer, är att den deltagande kan hålla tillbaka information om den känner sig osäker i situationen (Denscombe, 2009).

4.4. Deltagande observation

Med observationer ges forskaren möjlighet att observera vad som faktiskt sker i en miljö, istället för att enbart förlita sig på vad deltagarna i en studie säger att de gör eller tänker. En deltagare kan säga att den gör något helt annat än vad den faktiskt gör i verkligheten (Denscombe, 2009).

Till studien har deltagande observation valts ut som observationsmetod. Vid deltagande observation använder forskaren sig av fältanteckningar som dokumentation av observationerna. Fältanteckningar kan vara både skriftliga samt ljudupptagningar. Oavsett vilken typ av fältanteckningar forskaren väljer att använda sig av, är det viktigt att sammanställa materialet så fort som möjligt. Anledningen till varför det är viktigt beror på två faktorer. Den första faktorn är att forskaren kan minnas fel samt glömma bort vissa händelser. Den andra faktorn är att forskaren som deltagare inte kan föra anteckningar när han/hon samtidigt deltar i händelserna och kan då gå miste om empiri (Denscombe, 2009).

Det finns olika varianter av deltagande observation. Till denna studie valdes varianten deltagande som observatör. Deltagande som observatör innebär att de som observeras vet

om att forskaren är där i observationssyfte. Även om deltagarna är medvetna om forskarens närvaro samt syfte kan forskaren få möjligheten att observera i bakgrunden och på så sätt ta del av det som observeras på ett detaljrikt sätt (Denscombe, 2009).

Fördelar med deltagande observation är att det krävs lite utrustning, det är i princip enbart forskaren själv samt anteckningsmaterial som behövs. Denna metod ger bra möjligheter till att observera utan någon större påverkan i observationsmiljön. Forskaren kan dels sätta sig i bakgrunden och observera samt delta i händelserna som en i gruppen (Denscombe, 2009).

Nackdelar med deltagande observation är bland annat att det kräver mycket engagemang av forskaren. Reliabiliteten får en negativ påverkan då metoden är väldigt beroende av forskaren som gör studien samt forskarens fältanteckningar. Dessa två faktorer gör det väldigt svårt för andra forskare att upprepa studien på exakt samma tillvägagångssätt, vilket leder till att reliabiliteten blir låg då studien inte går att imitera till fullo. Den sista nackdelen som presenteras här, handlar om att forskaren kan få svårigheter att dra generella slutsatser utifrån empirin som är insamlad. Denna nackdel beror på att observationerna görs i specifika miljöer vilket kan försvåra för andra forskare att finna samma specifika miljö någon annanstans, samt utföra en studie på liknande sätt och få samma resultat (Denscombe, 2009).

Deltagande observation med varianten deltagande som observatör framstod passande för studien, eftersom vi observerade hur barn använder sig av bilderböcker i leken utan att vår närvaro skulle påverka barnen. Då forskaren genom denna metod försöker bli en del av bakgrunden vid observationstillfällena, passade denna typ av observation bra i studien. Vi har upplevt det som väldigt positivt att det inte behövdes mycket utrustning till observationerna, då vi snabbt har kunnat förflytta oss till händelsernas centrum. Dessutom har vi fått en relativt bra inblick i barns användande av bilderböcker i leken. Eftersom vi genom deltagande som observatörer har fått möjligheten att observera barnen och deras samspel i deras naturliga lek i förskolan.

4.5. Genomförande

Efter att ämnet för studien valdes ut påbörjades planeringen av dess genomförande. Först valdes förskolan som vi ville utföra studien på. Sedan kontaktades förskolechefen för området som förskolan tillhör via mail, för att få ett godkännande om att få göra studien på vald förskola. Förskolechefen gav sitt godkännande i samråd med utvalda pedagoger.

Därefter gjordes samtyckesblanketter till både vårdnadshavare samt de tre deltagande pedagogerna, som levererades till förskolan för att få godkännande innan studien påbörjades. Efteråt planerades mer detaljerat kring vilken typ av studie, metoder samt forskningsfrågor som skulle ligga till grund för studien. När vi sedan gick ut till förskolan för att observera barnen i deras boklek valde vi att sätta oss på en plats nära den stora bokhörnan, där det redan var en stol utplacerad. Platsen valdes då vi ville smälta in i miljön. Barnens boklek antecknades på ett anteckningsblock för att sedan bearbetas i resultatet.

De deltagande pedagogerna intervjuades en och en, för att de inte skulle kunna påverka varandras svar. Då det valdes semistrukturerade intervjuer för studien, valde vi att använda oss av ljudupptagning för att få en så fullständig dokumentation som möjligt av det som sagts vid intervjutillfällena. Det var en stor fördel att använda oss av ljudupptagning då vi hade öppna frågor till deltagarna. Det gjorde det lättare för oss att delta i samtalet, istället för att sitta och anteckna allt de sa och på så sätt missa information. Efter intervjuerna transkriberades ljudupptagningarna. Efter att detta utförts lästes transkriberingen igenom och intervjufrågornas svar började sammanställas inför resultatet. Vid de tre intervjuerna var längderna på intervjuerna olika. Den första pedagogens intervju tog fem minuter medan de andra två tog 15 minuter var. I de sista två intervjuerna flöt de deltagande ifrån ämnet och kom in på annat, därför tog de intervjuerna längre tid än den första.

När observationerna skrivits ner samt sammanställningen av intervjuerna gjorts, påbörjades analyseringen av resultaten för att sedan göra en sammanfattande analys. Analyseringen sker utifrån det utvalda teoretiska perspektivet. Därefter ska resultatet samt analyserna diskuteras i diskussionen med förankring till den tidigare forskningen vi presenterat i arbetet.

4.6. Bearbetning av material

När materialet var insamlat påbörjades bearbetning av materialet. Ljudupptagningarna ifrån intervjuerna som gjordes med pedagogerna transkriberades. Transkriberingen var väldigt tidskrävande och tog cirka en halv dag att genomföra. Genomförandet av transkriberingen genomfördes genom att spela upp några sekunder av intervjuerna och samtidigt anteckna de på datorn i ett dokument. Då transkriberingen skrevs ner nästintill ordagrant fick ibland vissa sekvenser av intervjuerna spelas upp flera gånger, för att intervjuerna skulle bli nerskrivna korrekt. När transkriberingen av intervjuerna var klar påbörjades analysen av

den. Analyseringen genomfördes genom att vi läste transkriberingen tillsammans samt skrev ner en gemensam analys av den. Även bearbetningen av observationerna gjordes tillsammans. Vi gick då igenom alla observationer som hade skrivits ner och valde ut dem som var bäst lämpade för studien. De observationer som valdes ut skrevs in i arbetet och analyserades. Att välja ut samt analysera observationerna var även tidskrävande och tog en till två arbetsdagar. Bearbetningen av materialet samt analysen genomfördes alltid tillsammans för att få olika synvinklar av det vi sett och hört under studiens gång. Men även för att underlätta processen samt att en av oss kunde ha observerat något som den andra hade missat. Allt i studien samt arbetet genomfördes alltid tillsammans.

4.7. Reliabilitet och validitet

För att kunna ha så hög reliabilitet och validitet som möjligt har vi varit observanta med hur studien genomfördes, samt att frågorna i intervjuerna var relevanta för studiens syfte (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2009; Stukát, 2011). Vid intervjuer bör intervjuaren vara medveten om att den som blir intervjuad ibland kan anpassa svaren utefter vad den tror att intervjuaren vill höra. Även vid observationstillfällena kan forskaren stöta på komplikationer eftersom barn och pedagoger kan agera annorlunda när de vet att de blir observerade, speciellt när barn inte känner personen i fråga (Stukát, 2011). Som nämnts tidigare så valdes förskolan ut då pedagoger samt barn hade lärt känna en av författarna från tidigare tillfällen, vilket vi ansåg kunde vara en fördel för studien då det kunde minska risken att verksamheten stördes av vår närvaro. Med hjälp av det sociokulturella perspektivet kunde vi se barns fantasi, kreativitet samt interaktion och kommunikation i deras boklek. Fördelen med att pedagogerna kände en av författarna var att pedagogerna skulle kunna känna sig trygga vid intervjutillfällena och vilja delge sina tankar.

4.7.1. Reliabilitet

Reliabilitet behandlar studiens tillförlitlighet, att studien är korrekt gjord samt att mätningarna är korrekt gjorda. Någon annan ska kunna göra samma undersökningar och få fram samma resultat (Stukát, 2011). Men då studien är en fallstudie blir det svårt för en annan forskare att genomföra samma undersökning och få samma resultat, trots att mätningarna är korrekt gjorda. Eftersom det är svårt för en annan forskare att imitera studien blir reliabiliteten relativt låg.

4.7.2. Validitet

Validitet handlar om när personen/personerna som genomför en studie verkligen har undersökt det som skulle undersökas, följaktligen att de mäter rätt saker som avses att mätas. För att få validitet måste man ha reliabilitet, för utan korrekta mätningar kan forskaren inte få fram det den avser att undersöka (Stukát, 2011). Trots att denna studie har relativt låg reliabilitet är validiteten hög, då det som vi ville undersöka har undersökts.

4.8. Etiska ställningstaganden

Under studien tog vi hänsyn till individernas integritet och skydd. Skyddet innefattar sekretessen, det vill säga att vi inte delger vilka som deltagit i studien och att personerna själva fick avgöra vilken information de ville delge oss. Det är även viktigt att de som deltar i studien vet vad som ska undersökas, samt att de som deltar vill vara delaktiga i studien (Holme & Solvang, 1997). Vid en intervju ska den deltagande ha gett sitt samtycke till forskaren, för att forskaren ska få intervjua samt även publicera intervjun i sin forskningsstudie. Eftersom ett samtycke behövs vid intervjuer får inte forskaren exempelvis filma samt spela in ljud utan den deltagandes godkännande. För att följa forskningsetiken är det därför viktigt att som forskare få ett samtycke av den deltagande innan. Den som deltar i intervjun kan själv avgöra om han/hon vill ha fiktiva namn i studien, istället för att det kommer fram vem det är som sagt vad. Personen i fråga kan även avgöra om den inte vill att sina ord ska offentliggöras i studien (Denscombe, 2009). Det finns något som kallas individsskyddskravet som Vetenskapsrådet (2002) tagit fram. Kravet innefattar fyra olika huvudkrav: informations-, samtyckes-, konfidentialitets-, samt nyttjandekravet. Informationskravet innebär att de deltagande i studien, vet vad studiens syfte är samt vad som förväntas av dem. De deltagande ska vara medvetna om att de kan avbryta sin medverkan när de vill.

Samtyckeskravet innebär att de deltagande ska ge sitt samtycke till att vara med i studien. Får forskaren inte något samtycke eller ett samtycke avbryts, ska forskaren respektera det och de deltagande ska inte påverkas samt få negativa följder av deras val (Vetenskapsrådet, 2002). Då vi observerade barnen delades det ut blanketter för godkännande av filmning, intervjuer samt observationer till alla barnens vårdnadshavare. Det delades även ut samtyckesblanketter till pedagogerna för godkännande av delaktighet i studien. Godkännande- samt samtyckesblanketterna som delades ut återlämnades relativt snabbt tillbaka till pedagogerna på avdelningen som samlade in blanketterna åt oss. Alla

pedagogerna skrev under på samtyckesblanketterna och nästintill alla föräldrar gav sitt godkännande till att deras barn fick delta i studien. Under studiens gång blev det enbart observationer på barn när de lekte med bilderböcker som genomfördes samt semistrukturerade intervjuer med pedagogerna.

Ännu en viktig aspekt ur ett etiskt perspektiv är konfidentialitetskravet/tystnadsplikten. Barn och pedagoger som har deltagit i studien skyddas genom att de har fått fiktiva namn för att det inte ska gå att identifiera deltagarna. Vid observationstillfällena skrevs inte barnens riktiga namn ner i fältanteckningarna för att skydda deras identiteter. Det sista kravet innefattar nyttjandekravet vilket innebär att informationen forskaren tagit del av endast får användas i forskningssyfte (Holme & Solvang, 1997; Vetenskapsrådet, 2002). Ingen obehörig hade tillgång till materialet både under studiens gång samt efter att studien och materialet var sammanställt. När materialet hade analyserats och färdigställt förstördes anteckningar samt ljudupptagningar för att minska risken att deltagarnas identiteter kunde avslöjas.

4.9. Metodkritik

Det är svårt att säga att alla barn i Sverige leker med bilderböcker på samma vis som de barn vi har observerat, eftersom vi har använt oss av en fallstudie. Med en fallstudie går det inte att generalisera resultatet då det gjorts på en begränsad fokusgrupp. Även deltagande observation har påverkat studiens generaliserbarhet samt reliabilitet då studien blir svår att imitera. För att kunna generalisera resultatet av studien skulle den behöva genomföras på flera olika förskolor och på så sätt öka bredden på resultatet. (Denscombe, 2009). Trots att reliabiliteten samt generaliseringen har påverkats av deltagande observation, semistrukturerade intervjuer samt fallstudie, har dessa metoder fungerat väl för studien. Vi har genom observation kunnat observera händelserna vid bokleken samt utifrån intervjuer fått reda på pedagogernas syn och förhållningssätt gentemot barns användande av bilderböcker i leken. Fallstudie valdes då vi hade begränsat med tid för studien och hann inte forska på fler förskolor. Även om metoderna har varit passande har det varit svårt att få svar på forskningsfrågorna, då det behövs mer material samt tid för att få djupare insikter i hur barn använder sig av bilderböcker i leken samt pedagogernas syn på barns boklek.

5. Resultat och analys

I resultat- och analysdelen kommer observationer samt intervjuer som gjordes under studien, att presenteras och analyseras utifrån det sociokulturella perspektivet med de centrala begreppen fantasi, kreativitet, interaktion samt kommunikation. Utifrån de utvalda begreppen hoppas vi kunna synliggöra syftet för studien, hur äldre barn 3-5 år använder sig av bilderböcker i leken på förskolan samt pedagogernas syn på barns boklek. Vår definition av boklek innefattar inte enbart barns låsasläsning, utan även barns användande av bilderböcker som en rekvisita i leken, exempelvis när barn bygger med böcker. Vi kommer använda oss av fiktiva namn till både barn och pedagoger på grund av etiska ställningstaganden samt för att underlätta för läsaren, så att läsaren lättare ska kunna följa med i texten.

Kapitlet inleds med de tre observationer som gjordes under studien. Observationerna kommer att avslutas med en gemensam analys. Därefter presenteras en sammanfattning av intervjuerna som gjordes med tre pedagoger. Även här görs en gemensam analys av resultatet från intervjuerna. Avslutningsvis kommer det presenteras en sammanfattande analys utifrån de individuella analyserna av observationerna samt intervjuerna. I den sammanfattade analysdelen kommer våra forskningsfrågor att bearbetas utifrån det utvalda teoretiska perspektivets begrepp.

Upplägget valdes då det är barnen som ligger i fokus för studien och därför delas observationerna upp var för sig. Pedagogernas intervjuer sammanfattas för att syftet inte är ute efter enskilda pedagogers syn utan syftet är att uppmärksamma pedagogers gemensamma syn på barns användande av bilderböcker i leken.

5.1. Observationer

Under studien gjordes tre observationer när barnen befann sig i olika bokrelaterade situationer. Utifrån situationerna kunde vi se exempel på hur barn använder sig av bilderböcker i leken, vilket gjorde att vi kunde genom observationerna besvara en av forskningsfrågorna. Observationerna delas upp under olika rubriker för att lättare framföra de olika händelserna.

5.1.1. Boklek genom låtsasläsning

Under rubriken kommer det presenteras två observationer där barnen använder sig av boken genom låtsasläsning. Barnen tittar på bilderna och samtalar kring dem. Här synliggörs både fantasi, kreativitet samt interaktion och kommunikation mellan barnen.

Observation 1. Bodil och Madicken kommer och sätter sig i soffan i lekhallens bokhörna med var sin bok och börjar låtsasläsa för varandra. Barnen diskuterar bilderna i sina böcker samt läser sagorna via bilderna för varandra. Vi som observatörer kunde inte höra allt vad flickorna sa, då flickorna diskuterade lite lågmält och vi satt en bit ifrån. Därför missade vi delar av samtalet, men det som kunde urskiljas var att flickorna kunde återge böckerna utifrån bilderna.

Observation 2. Kalle, Björn och Sven sitter i en bokhörna inne på en av avdelningarna och kollar i en djurbok.

Kalle – Jävlar vilken stor orm!

Björn – Varför svär du? Man får inte svära.

Det blir en liten diskussion om svordomar mellan pojkarna. Vi som observatörer kunde inte höra vad pojkarna sa, då pojkarna diskuterade lite lågmält. Det var en hög ljudnivå på avdelningen samt vi satt en bit ifrån. Pojkarna avslutar diskussionen och riktar återigen sitt fokus på boken. Kalle uppmärksammar att det finns något taggigt djur på en av bilderna i boken, han börjar ta på bilden och säger:

Kalle – Aj!

Björn & Sven – Aj!

De andra pojkarna gör likadant som Kalle. De bläddrar vidare i boken samt kommenterar bilder på djuren med olika uttrycksord som:

Kalle – Va söt

Sven – Oh kolla där, häftig

Björn – Va ful

Pojkarna yttrade fler uttrycksord men många av dessa var otydliga att höra. En pedagog går fram till barnen och Kalle säger till pedagogen

Kalle – Titta, titta! Det är en giftorm!

Pedagogen – Ja jag ser, nu är det samling så ni kan läsa mer i den sen.

Pojkarna går till sina avdelningar och Kalle ser uppspelt ut och säger medan han går:

Kalle – Oh my god, oh my god.

I observationerna syns det hur barnens fantasi, kreativitet används vid låtsasläsningen, även hur barnen interagerar och kommunicerar med varandra under tillfällena. Detta fördjupas mer i analysen av observationerna samt i den sammanfattande analysen.

5.1.2. Boklek med boken som en rekvisita samt en artefakt

Här kommer det presenteras en observation där två barn använder sig av boken som en rekvisita i deras lek. Här synliggörs både fantasi, kreativitet samt interaktion och kommunikation mellan barnen. Till viss del synliggörs lite av pedagogers förhållningssätt gentemot barns boklek då en pedagog anländer vid ett tillfälle, när ett av barnen använder boken som en artefakt. Här framkommer det en sorts kommunikation mellan pedagogen och barnet.

Observation 3. Emma och Kitty leker katt och ägare. Kitty spelar rollen som katten och Emma spelar rollen som ägare. Ägaren leder katten till soffan i lekhallens bokhörna. De sätter sig i soffan och katten väljer en bok i boklådan för att sedan ge den till ägaren. Ägaren läser för katten genom bilderna i boken samt förklarar vad bilderna är för något. När ägaren läser för katten ändrar hon sin röst till de olika karaktärerna i bilderboken och läser med inlevelse. Katten pekar på en bild och jamar, vilket ägaren besvarar genom att peka på bilden och säga:

Ägaren – Pojke, pojke, vuxen, vuxen pojke.

Katten – Nu tittar du i boken och ser inte vad jag gör

Katten låtsas bli trött och lägger sig under soffan. Under tiden tittar ägaren i boken samt ”ser” inte att katten lägger sig under soffan. När ägaren ”upptäcker” att katten är borta börjar hon leta efter den, vilket resulterar i att katten snabbt kom fram. Nu blir helt plötsligt katten människa och leken får en vändpunkt då de byter roller med varandra. Emma som nu är katt jamar samt pekar på en bok hon vill lyssna på. Kitty som numera är ägaren tar boken och säger:

Ägaren – Vi kan läsa den här borta

Barnen går till datorerna. Ägaren startar upp en av datorerna och börjar spela på den. Katten slår med fingret på boken och säger:

Katten – Bok, bok, bok

Då stänger ägaren ner datorn och de förflyttar sig till soffan där ägaren läser för katten genom bilderna igen.

Nu avbryts flickornas aktiviteter av en pedagog som säger till Emma att de ska gå ut. Kitty som blir kvar förflyttar sig till boklådan och ställer sig bakom den. Därefter börjar hon hämta böcker från bokhyllan som hon staplar på varandra bakom boklådan. Efter en liten stund går en pedagog förbi och uppmärksammar vad Kitty gör, pedagogen stannar upp, tittar på Kitty vilket gör att hon avbryter aktiviteten och står still i några sekunder. Pedagogen står kvar på platsen och studerar Kitty, Kittys kroppsspråk förändras och det uppstår ett stillestånd mellan pedagogen och barnet. Detta stillestånd varar bara i cirka 20 sekunder och Kitty avlägsnar sig sedan från platsen. Hon lämnar böckerna på golvet där hon staplat dem.

I observationen syns det hur barnens fantasi, kreativitet används vid bokleken där boken blev en rekvisita i deras lek. Men även samspelet mellan flickorna är framträdande då de tar del av varandras förslag till hur leken ska utvecklas. Vid tidpunkten när pedagogen anländer sker det en tyst kommunikation mellan henne och barnet när barnet använder boken som en artefakt. Detta fördjupas mer i analysen av observationerna samt i den sammanfattande analysen.

5.1.3. Analys

I analysen har vi analyserat resultatet av observationerna, det sker i två kategorier som benämns *fantasi och kreativitet* samt *interaktion och kommunikation*.

Fantasi och kreativitet. Våra observationer tyder på att barn använder sig av bilderböcker i leken, där boken får en central roll. De använder sin fantasi samt kreativitet, exempelvis i situationen med pojkarna då djuren i boken blir verkliga. I observationen visar pojkarna att de använder sig av tidigare erfarenheter för att skapa inre bilder med hjälp av sin fantasi samt kreativitet. Då de klappar på ett djur i boken och låtsas att de får ont, tyder det på att pojkarna har erfarenhet av det specifika djuret och på så sätt används deras fantasi och kreativitet, då djuret blir till verklighet. När de båda flickorna i första observationen låtsasläsa böckerna genom bilderna använder de sig av sin fantasi och kreativitet, i

skapandet av sagor som passar till bilderna. Flickorna använder sina tidigare erfarenheter av just dessa specifika bilderböcker som används. Bitvis återger flickorna berättelserna i bilderböckerna korrekt, men emellanåt kommer deras egen fantasi in och de ändrar en del på berättelserna. I sista observationen där barnet staplar böckerna på varandra i en hög, används boken som en artefakt då den blir ett redskap barnet använder sig av. I observationen framträder barnets kreativitet när hon staplar böckerna på varandra, eftersom hon tar en befintlig artefakt och använder den till något annat än dess ursprungliga syfte. I observationerna framkommer det hur barn kan använda sig av bilderböcker i leken, det som skiljer observationerna åt är att i de två första observationerna används böckerna till att förmedla innehållet. I den sista observationen används boken inledningsvis som en rekvisita i leken för att sedan över gå till en artefakt, när barnet använde boken som ett redskap istället.

Interaktion och kommunikation. Under alla observationerna har barnen en aktiv kommunikation både verbalt samt genom kroppsspråket. Barnen interagerar med varandra genom att de är följsamma gentemot sina kompisar och alla får vara aktiva deltagare i bokleken. Det sker även en kommunikation mellan Kitty och en pedagog, när Kitty staplar bilderböcker på varandra. Kommunikationen mellan Kitty samt pedagogen är tyst och sker genom kroppsspråket.

5.2. Intervjuer med pedagoger

Vi intervjuade pedagogerna på den avdelning barnen tillhörde. Det var tre pedagoger på avdelningen. Alla tre är legitimerade förskollärare. Pedagogerna kommer benämnas Doris, Sebastian och Ariel. Då respondenterna har likartade svar samt att syftet med studien är att ta reda på pedagogernas syn på barns boklek, har vi valt att sammanfatta svaren från de tre pedagogerna istället för att skriva dem var för sig. För att återigen ta del av intervjufrågorna se Bilaga 1.

5.2.1. Pedagogernas observationer av barns boklek.

Doris, Sebastian och Ariel svarade alla att de hade observerat att barnen på avdelningen lekte med bilderböcker. Men alla tre definierade lek med bilderböcker som låtsasläsning i bokhörnorna på förskolan. Enligt alla tre pedagoger leker barnen med bilderböckerna genom att de läser böckerna utifrån bilderna, samtalar kring bilderna samt berättelserna. Men när en av intervjuarna frågade pedagogerna om de hade sett barnen använda

bilderböckerna mer som en artefakt i leken, som exempelvis åka skridskor på dem, svarade Sebastian samt Ariel att det var inget som de direkt hade uppmärksammat. Ariel poängterade även att de är rädda om böckerna eftersom de är lånade från biblioteket och måste återlämnas. Därför hade inte sådan boklek accepterats av dem, enligt Ariel.

Doris svarade att hon inte hade sett denna typ av boklek på avdelningen, men när hon jobbade på en småbarnsavdelning förekom det att barnen lekte med bilderböckerna som ett föremål i leken.

Doris – Men jag kan ju känna igen det sen jag jobbade på småbarnstorgen. Där kunde ju böckerna åka fram och de kunde ju kastas med, å kasas med, å typ åka skridskor har jag ju sett.

5.2.2. Vad pedagogerna anser om barns lek med bilderböcker som ett föremål.

Doris anser att människor ska vara rädda om böcker. Vid tillfällena på småbarnsavdelningen när barnen lekte med böckerna som ett föremål, fängade hon upp tillfällena genom att berätta för barnen att de behövde vara rädda om böckerna så de inte skulle gå sönder. Efter samtalet satte hon sig med barnen och började läsa i böckerna samt granska bilderna och samtala kring dem.

Sebastian började samtalet med att uttrycka att han är lite för gammalmodig i det tänket. Under sin uppväxt har han lärt sig att människor ska vara rädda om böcker, men så länge barnen skulle leka försiktigt med böckerna kunde han tänka sig någon form av boklek. Ariel däremot accepterar inte att bilderböcker används som ett föremål i leken. Men ändå anser alla tre pedagoger att böckerna ska placeras nere på barnens nivå, så att böckerna blir lättillgängliga för barnen. Då blir det mer spontant att barnen går dit och tittar. Pedagogerna hänvisar till förskolans pedagogik som är Reggio Emilia inriktad, där allt material ska vara i barnens nivå.

Sebastian – Det är det allra bästa så att de ska bli sugna, de blir sugna på att läsa om det står böcker lite snyggt. Det är viktigt också så att allt inte bara ligger i en låda, man ska bli sugen på att gå dit. Vi försöker ju ha både och, man kan ju inte ha alla framme. De väljer ju naturligtvis efter framsidan.

Ariel hade istället hänvisat barnen till annat material som kan ersätta boken. Då Ariel tänker att när barnen är ute efter att exempelvis bygga med böckerna, är det formen barnen är ute

efter. De har material i bygghörnan på förskolan som har samma form som en bok, därför hade hon hänvisat barnen till att gå dit istället.

5.2.3. Pedagogernas syn på för- och nackdelar av barns boklek

Alla tre pedagogerna sa att nackdelen med barns användande av bilderböcker i leken är att böckerna kan gå sönder. Annars ansåg Doris att fördelen med barns användande av bilderboken i leken, kan hjälpa barnen att hitta boken och på så sätt få upp intresset för den.

Doris – Sen när jag var på småbarn så kunde man ju tänka att man fångar upp tillfället, när de börjar slänga med böckerna, när de hittar nånting de ska banka varandra i huvudet med (skrattar). Alltså de söker kontakt med varandra, då fångar man ju ögonblicket och tar boken och tar barnen och sätter sig. Det är väl lite så, så det är ju positivt på det sättet att de hittar boken så att man ska kunna plocka upp intresset om man säger så. Så det är ju en fördel.

Sebastian såg också boklek som en positiv aktivitet, så länge inte böckerna gick sönder. Han menar att fördelen med boklek är att barn kan utveckla sin fantasi, det kan även bidra till att barn utvecklar sin förmåga att producera egna inre bilder med hjälp av fantasin. Han poängterar att i dagens samhälle med den nya tekniken som exempelvis surfplattan, är det mestadels färdigproducerade bilder som omger barnen. Barnen får då mindre möjligheter till att få skapa egna bilder, vilket enligt Sebastian leder till att barnen får svårt att koncentrera sig när de exempelvis lyssnar på sagor under vilan. Han säger att när barnen lyssnar på sagor under vilan, krävs det att barnen till viss del har lärt sig att skapa inre bilder, vilket de får mindre chanser till idag i och med dagens teknik.

Ariel fokuserar mestadels på låtsasläsning när hon berättar om vad hon anser är fördelarna med barns användande av bilderböcker i leken. Hon antyder att denna typ av boklek är en jättebra social bit för barnen då de kan samtala med varandra, dels genom återberättelser av egna erfarenheter som barnen kopplar samman med böckernas innehåll.

5.2.4. Analys

Alla pedagoger ser att barnen leker med böcker, men enligt deras definition av boklek som innebär låtsasläsning och inte boken som en artefakt. Sebastian och Ariel hade inte märkt av denna typ av boklek där boken blev en artefakt i leken. Ariel var väldigt tydlig med att

de är rädda om böckerna då de är lånade ifrån biblioteket. Därför är det inte tillåtet för barnen att leka med bilderböckerna i en mer aktiv lek. Pedagogerna hade likvärdigt tänk gällande hur bilderböcker ska användas. Till skillnad från Ariel var Doris och Sebastian öppna för boklek, där boken kan bli en artefakt. Dock är det beroende på vilken typ av lek barnen tar in boken i. De hade inte accepterat exempelvis skridskoåkning med böcker, utan en mer försiktig användning av böckerna i leken hade godtagits.

Fördelarna som uppkommer under intervjuerna är att boklek kan främja barns fantasi, kreativitet, kommunikation samt diskussion genom interaktion med varandra. Det är mer övervägande fördelar med barns användande av bilderböcker i leken än nackdelar. När det kommer till nackdelar med barnens boklek är alla tre överens om att böcker har stort värde och att människor ska vara rädda om dem. De vill inte att barnen ska ha sönder bilderböckerna då de är lånade ifrån biblioteket. Denna nackdel är den enda nackdelen som uppkommer under intervjuerna. Trots nackdelen anser pedagogerna att bilderböcker ska vara lättillgängliga för barnen och vara placerade på barnens nivå. Detta för att barnen spontant ska kunna ta böckerna själva på eget initiativ.

5.3. Sammanfattande analys

I den sammanfattande analysen kommer forskningsfrågorna att besvaras. Forskningsfrågorna är:

- Hur använder sig barn av bilderböcker i leken?
- Vad kan boklek främja i barns utveckling?
- Hur förhåller sig samt beskriver pedagoger sitt förhållningsätt till barns användande av bilderböcker i leken?

Utifrån de tidigare analyserna framkommer det att barnen inte enbart har stillasittande boklekar, utan det uppstår även aktiva boklekar. Trots att pedagogerna säger att de inte ser att barnen använder bilderböckerna som artefakter samt som rekvisita i leken, har vi sett det i våra observationer. Att bilderboken får en central roll i leken, där leken utgår från boken samt att boken blir en del av barnens lek. Både utifrån observationerna samt intervjuerna, urskiljs det att barn använder sin fantasi och kreativitet i användandet av bilderböcker i leken. De använder sig även av interaktion samt kommunikation i samspelet med varandra, vilket syns i observationerna samt i intervjuerna med pedagogerna. I intervjuerna nämner de samspelet som en fördel med boklek. När pedagogerna själva

beskriver sitt förhållningssätt gentemot barnens användande av bilderböcker i leken, är det två av pedagogerna som är lite mer öppna för barns boklek med boken som ett föremål i leken. Dock anser de att enbart lite lugnare boklek är lämplig, där böckerna inte riskerar att gå sönder. Den tredje pedagogen ställer sig emot denna typ av användande av bilderboken, då hon tänker på risken att böckerna kan gå sönder. Pedagogernas förhållningssätt gentemot bilderböckernas lättillgänglighet stämmer överens med observationerna. Pedagogerna ansåg att böckerna ska vara på en nivå så att barnen lätt kan komma åt dem, vilket barnen kunde göra på förskolan där studien gjordes. I intervjuerna framkom det dock att barns användande av bilderboken som föremål i leken inte alltid accepterades samt inte alls accepterades. Men pedagogerna ansåg ändå att böckerna ska vara placerade i barnens nivå för att vara lättillgängliga, vilket kan ge en möjlighet för barnen att spontant fatta ett intresse för böckerna.

Pedagogerna var mer tillåtande till de stillasittande boklekarna än till exempelvis den leken där Kitty använde boken som en artefakt och staplade bilderböckerna på varandra, vilket hon gjorde när en pedagog passerade. Pedagogen som passerade Kitty visade genom sitt kroppsspråk att hon inte var helt accepterande av leken. Pedagogens närvaro fick Kitty att avbryta sin lek, vilket indikerar att Kitty kunde tolka pedagogens tysta kommunikation och avlägsnade sig ifrån platsen. Kitty och pedagogens interagerande kan tyda på att Kitty har tidigare erfarenheter av hur pedagoger kan uttrycka sitt missnöje genom kroppsspråket.

Ett sammanfattande svar på våra forskningsfrågor är att barn använder bilderboken i leken på varierande sätt, så som att boken blir en artefakt samt en rekvisita i leken. Den används både som ett föremål i leken samt ett underlag för samtal i diskussionerna kring bilderna i böckerna. Det som barns boklek kan främja i deras utveckling och som varit synligt samt som pedagogerna har nämnt i intervjuerna, är att barnen använder sin fantasi och kreativitet i interaktionen med bilderböckerna. Men även hur barnens interaktion och kommunikation mellan varandra framkommer i bokleken samt att det kan främja barns sociala samspel och på så sätt bidra till utvecklingen av barns literacy. Det har även synliggjorts hur pedagogerna förhåller sig gentemot barns boklek där boken blir ett föremål i leken, vilket har framkommit genom observationer samt intervjuer av pedagogerna där de redogör för sitt förhållningssätt gentemot denna typ av boklek. Det framkommer att pedagogerna inte är helt tillåtande av barns användande av bilderboken som ett föremål i leken, eftersom de är rädda om böckerna.

6. Diskussion

I diskussionen kommer resultat och analys att diskuteras utifrån syftet med studien, som innefattar hur äldre barn 3-5 år använder sig av bilderböcker i leken på förskolan samt pedagogernas syn på barns boklek.

6.1. Barns boklek samt boklekens roll för barns utveckling

Bilderböckerna blir rekvisita samt artefakter i samtliga observationer av barnens boklek. Som framkommit i analyserna får boken en central roll och här synliggörs barnens tidigare erfarenheter, då det är med hjälp av de tidigare erfarenheterna samt genom interaktioner som barnen kan komma på vilket sätt de ska nyttja böckerna (Björklund, 2008; Simonsson, 2004; Vygotskij, 1995). När barn interagerar med varandra i leken går barnen in i olika roller, dessa roller kan medföra att barnen lättare kan förstå de olika sociala situationer som uppstår i samhället (Lindqvist, 1996). Under en del av observationerna som gjordes under studien framkom det hur barn går in i roller i det sociala samspelet som sker under leken. Exempelvis när två flickor lekte katt och ägare. I leken går de helt in i sina roller som visar hur deras tidigare erfarenheter av katter samt att vara djurägare påverkar leken. I leken syns deras interaktion samt kommunikation tydligt, då de båda förmedlar hur de vill att leken ska utspela sig och de ger gehör för varandras önskemål. I samspelet som sker i leken mellan flickorna får de möjlighet att träna på att tolka olika kommunikationssätt, exempelvis kroppsspråket som Björklund (2008) skriver om i sin avhandling. Flickorna visar hänsyn samt respekt för varandra då de tillgodoser varandras önskemål, vilket är ett strävansmål som förskolan ska hjälpa barn att utveckla (Skolverket, 2016).

Björklunds (2008) avhandling skiljer sig en del ifrån vår studie. Syftena för de båda studierna skiljer sig helt och hållet ifrån varandra och även åldersgruppen på barnen är inte den samma. Björklund har inriktat sig på 1,5-3 åringar och hur de lär sig samt uttrycker literacy. Björklund har inte tittat på själva bokanvändandet så som i vår studie, utan hon har riktat in sig mer på hur barnen tar åt sig det som bilderböckerna vill förmedla. Dock påvisar hennes studie liksom vår att barns användande av bilderböcker i leken har positiv inverkan, så som en inkörspport i literacy.

När kommunikation sker med andra människor blir literacy en social aktivitet (Fast, 2008; Lindö, 2009; Barton, 2007). I observationen med flickorna som låtsasläser samt observationen med pojkarna som ”känner” på djuren i boken, framträder literacy då de läser

utifrån bilderna i böckerna. Att kunna läsa bilderböcker enbart utifrån bilderna är en av fördelarna med utformningen (Edwards, 2008; Nilsson, 1986; Rhedin, 2001). Det som upplevs extra positivt med utformningen är att barn blir mindre beroende av vuxnas hjälp att läsa böckerna. Flickorna känner redan till berättelserna i böckerna eftersom de bitvis kunde återge dem korrekt. Men det som de inte kom ihåg fyllde de i med hjälp av sin fantasi och kreativitet (Vygotskij, 1995). Även pojkarna använder sig av sina literacykunskaper när de läser samt tolkar bilderna av djuren i bilderboken (Fast, 2008; Lindö, 2009; Barton, 2007). Deras fantasi är dock lite livligare än flickornas, då de låtsas att de får ont av att klappa på ett specifikt djur. Återigen märks det tydligt hur barns tidigare erfarenheter har en stor påverkan på deras fantasi samt kreativitetsyttringar. För att fantasin ska bli verklighet behövs de tidigare erfarenheterna då barnen lättare ska kunna leva sig in i leken (Vygotskij, 1995). I de båda observationerna använder barnen sin fantasi till stor del när de nyttjar sig av bilderböckerna i leken. Det märks att böckerna inspirerar barnens fantasi, vilket även resulterar i att deras lek utvecklas samt att de kan skapa inre bilder (Edwards, 2008; Svenska Barnboksakademin, 2015). Skapandet av inre bilder framkommer extra tydligt hos pojkarna när de klappar på djuren och de kan ”känna” hur de får ont. Även i intervjuerna med pedagogerna påpekar en pedagog hur bilderböcker kan gynna barns erfarenheter av att skapa inre bilder. I observationen med pojkarna observeras det att en av dem säger ”oh my god, oh my god”. Varför säger pojken det? Är det för att han blev så fascinerad av djuren och/eller att han kom in i fantasin och hade svårt att släppa den? När flickorna samt pojkarna i dessa observationer genomförde sina boklekar, går det att anta att de fick positiva erfarenheter av den literacy som de omgavs av. Detta går att anta då de visade positiva intresseyttringar såsom pojkarnas inlevelse med fantasin när de klappade djuren i boken, samt när flickorna var väldigt fokuserade på sina böcker. Dessa positiva erfarenheter av literacy kan bidra till ett fortsatt positivt förhållningssätt gentemot literacyberikade miljöer samt situationer (Barton, 2007; Fast, 2008).

Emanuelsson (2006), Fast (2011) samt Lindö (2009) framhäver i sina texter att barns boklek kan ge ett ökat intresse för böcker, vilket kan leda till att barn utvecklar sin tal-, läs- och skrivutveckling. Då vi har observerat redan innan studien samt under studien att barn oftast inte får leka med böckerna, upplevde vi att fördelarna med barns boklek bör uppmärksammas då det kanske kan leda till förändringar inom förskoleverksamheten. Om fördelarna med barns boklek uppmärksammas kan den strikta synen på att barn inte får leka

med böcker, ändras till att barn får leka med böckerna och på så sätt kan kanske barns framtida bokanvändande gynnas.

6.2. Pedagogers förhållningssätt gentemot barns boklek

I observationerna som gjordes i studien hade kroppsspråket en väsentlig del i interaktionen mellan barnen samt barn och pedagog. Exempelvis när ett barn staplade böcker på golvet bakom boklådan och en pedagog uppmärksammade vad barnet gjorde. Enligt Edwards (2008) samt Nilsson (1986) är talet det människor använder sig mest av i interaktion med andra. Vilket märktes även i våra observationer, men ett annat språk som också användes flitigt var kroppsspråket. Det märktes att barnet tolkade pedagogens kroppsspråk som ett sätt att avbryta leken. Barnet ändrade sitt kroppsspråk och såg skamsen ut, visste hon om att det hon gjorde med bilderböckerna var "fel"? Eftersom barnet såg skamset ut samt att det verkade som att hon ville dölja sin boklek bakom boklådan, går det att tolka det som att hon har erfarenheter av att vuxna inte har uppskattat denna typ av lek med bilderböcker innan. Vad hade hänt om barnet inte hade blivit upptäckt av pedagogen? Vad hade hon då gjort med sin lilla bokhög? Vilka tidigare erfarenheter hade barnet som ledde till att hon började stapla böckerna på varandra? Enligt Vygotskij (1995) påverkas barns fantasi och kreativitet av deras tidigare erfarenheter, med Vygotskijs teori bör då barnet ha erfårit något liknande med det hon ville åstadkomma med böckerna. Därför är det intressant att fundera på vad som låg till grund för bokleken där barnet staplade böckerna på varandra, samt vad den skulle ha utvecklats till. För att hennes boklek skulle kunna fortgå behöver pedagogernas förhållningssätt ändras. Utifrån tidigare forskning av Simonsson (2004) samt våra intervjuer av pedagogerna, framgår det att pedagogerna är rädda om böckerna och därför är inte denna typ av boklek accepterad då de är rädda att böckerna ska gå sönder.

Det är vanligt att pedagoger håller sig utanför barns lek och enbart sätter upp regler för leken, samt bidrar med rekvisita åt barnen (Lindqvist, 1996). I observationen med barnet som staplar böckerna, syns det genom pedagogens förhållningssätt vilka regler hon har gällande barns användande av bilderböcker i leken. Pedagogerna verkar inte alls acceptera hur barnet använder böckerna. Men som Gunilla Lindqvist (2002) skriver att barn lättare kan bli intresserade samt bearbeta nya ting med hjälp av sin lek och fantasi, så kunde pedagogerna istället ha tagit tillvara på situationen och tagit reda på vad barnet tänkte göra. Även Björklund (2008) samt Simonsson (2004) påpekar vikten av att barn lär sig lättare när de har roligt. Utifrån pedagogers uppdrag ur Lpfö 98/16 ska barns nyfikenhet samt lek

främjas, vilket pedagogen inte följer i observationen, där barnet staplar böckerna på varandra. Enligt Lpfö 98/16 ska pedagogerna utmana och förse barn med nya kunskaper, som pedagogen hade ett ypperligt tillfälle att göra om hon tagit reda på barnets intentioner med bokleken.

Då Edwards (2008) samt Nilsson (1986) skriver att bilderboken är den första typ av bok som barn stöter på och att boken är viktig för att skapa ett intresse för böcker hos barn, känns det viktigt att barnen får positiva erfarenheter av böcker. Om det kan ske genom barns mer aktiva boklek, stärker det bara våra tankar om att pedagoger bör vara mer accepterande för barns användande av bilderböcker i leken. I intervjuerna med pedagogerna framkommer det att den enda nackdelen med barns användande av bilderböcker i leken som pedagogerna kunde se, var just att böckerna kunde gå sönder. Det pedagogerna sa under intervjuerna instämmer på det som Simonsson (2004) påpekar, att pedagoger oftast inte låter barn leka med bilderböckerna på grund av rädslan att böckerna ska gå sönder. Denna rädsla enligt Simonsson (2004) är en anledning till att bilderböcker ibland placeras på ett sådant sätt så att barnen inte ska komma åt böckerna. Men det såg vi inte på förskolan som studien utfördes på, då böckerna var placerade i barnens nivå. Men trots nackdelen att risken för att böckerna kan gå sönder, bör man beakta att både pedagogerna samt tidigare forskning poängterar flera fördelar med barns boklek. Bör pedagogerna inte då låta barnen få leka med bilderböcker och ta risken att böckerna får lite stryk? Speciellt med tanke på att ett sådant strikt tänkande kan riskera att hämma barnens kreativa förmågor (Åstrand, 1988). Visserligen var alla böckerna lättillgängliga på förskolan samt avdelningen som studien gjordes på. Vilket de deltagande pedagogerna påpekade att böckerna skulle vara lättillgängliga för barnen, då det kunde uppmuntra barnens bokintresse. Fast pedagogerna inte uppskattade boklek med boken som föremål ansågs det ändå att böckerna skulle vara i barnens nivå. Vilket stämde överens med vad som observerades under studiens gång. Här framkommer det tydligt hur viktigt pedagogernas förhållningssätt är för barnens tillgång till bilderböcker, precis som Simonsson (2004) skriver i sin avhandling. Vidare skriver hon att pedagoger anser att bilderböcker kan gynna barns språkutveckling, fantasi samt att böcker är passande att använda som en avslappningsmetod. Dessa tre fördelar framkommer även i vår studie, både i observationer samt i intervjuerna med pedagogerna.

I Simonssons (2004) avhandling tittar hon på barnen i åldrarna 3-5 år, vilket studeras även i vår studie. Hennes studies genomförande är relativt lik vår studie, eftersom båda har

använt sig av deltagande observation samt fältanteckningar. Det förekommer en hel del liknande resultat samt litteratur i de båda studierna, trots att syftena för studierna har skilt sig lite åt. Simonsson inriktade sig på hur barn interagerar med bilderböcker samt hur barnen använder innehållet ifrån böckerna i leken. Hon har även tittat på skillnader mellan barns användande av bilderböcker i planerade pedagogiska aktiviteter samt barns egen lek med böckerna. Då resultaten påvisar vissa likheter som nämns i diskussionskapitlet indikerar det att vår studie skulle kunna ge generella slutsatser, dock hindras det av den anledningen att studien utfördes på endast en förskola.

Positiva erfarenheter av literacy är en viktig grund inför ett fortsatt positivt förhållningssätt, därför bör pedagoger överväga att släppa efter lite på den gamla synen om att människor ska vara rädda om böcker. Vid intervjuerna av pedagogerna uttryckte alla pedagogerna att de var rädda om bilderböckerna dels för att de själva hade blivit lärda att vara försiktiga med böcker, men även för att bilderböckerna var lånade ifrån biblioteket. För att ta bort en av dessa faktorer skulle pedagoger eventuellt kunna tillverka egna böcker, be föräldrar att skänka gamla bilderböcker och/eller förskolan skulle kunna köpa in begagnade bilderböcker på exempelvis loppisar. Då dessa bilderböcker hade blivit förskolans egna böcker, hade barnen kunnat få leka fritt med dem och då hade barnen kunnat få ytterligare ett sätt att ta sig an literacy på ett varierat samt lekfullt sätt. Om förskolan dessutom ser till att skaffa böcker i andra material som exempelvis plast samt textil vilket Simonsson (2004) skriver att vissa böcker görs i, just för att böckerna ska kunna användas i mer utmanande miljöer så som i förskolor. Då behöver inte pedagogerna vara rädda för att barnen ska förstöra böckerna i leken.

En intressant aspekt som dök upp under intervjuerna med pedagogerna var att de verkade först omedvetna om att barn kan använda bilderboken som ett föremål i leken. Pedagogernas uppfattning av boklek involverade låtsasläsning. Men boklek kan innefatta mer än enbart låtsasläsning vilket vår studie påvisar, med tanke på resultatet som har framkommit under studien kan vi inte helt instämma i att boklek endast innefattar låtsasläsning. Även i mycket av litteraturen som har bearbetas i arbetet exempelvis Simonsson (2004) hänvisar författarna till låtsasläsning som boklek. Varför tänker pedagogerna på låtsasläsning? Är det för att boklek med boken som ett föremål i leken inte är accepterat?

6.3. Sammanfattning

Vi anser att barns användande av bilderböcker i leken är ett ämne som kan påverka verksamheterna och gynna barnen i deras framtida boksituationer. Det har framkommit i studien att barn använder sig av bilderboken som en artefakt samt rekvizita i leken, där böckerna fick en central roll i barnens lek. Bokleken erbjuder möjligheter för barns fantasi och kreativitetsutveckling samt främjar kommunikationen och interaktionen i samspelet med omvärlden. Därför hade det kunnat vara bra att göra en större forskning som kanske kan resultera i att ha en påverkande effekt på förskolorna, eftersom vår studie har låg reliabilitet då vi enbart varit ute på en förskola hade mer forskning behövts inom området.

Som synliggjorts i vår studie var inte pedagogerna helt accepterande för barns användande av bilderböcker som ett föremål i leken. Skulle pedagogerna ändra på sitt förhållningssätt gentemot barns boklek, kunde barnen erbjudas ytterligare en lekfull inkörspport i literacy samt tal-, läs- och skrivutvecklingen. Utifrån pedagogernas beskrivning om sitt förhållningssätt tyder det på att vissa pedagoger är öppna för boklek där boken blir ett föremål, men de håller ändå tillbaka barnens boklek på grund av rädslan att böckerna ska gå sönder. Den rädslan är förståelig eftersom böcker är ömtåliga därför kan det vara bra att förskolor införskaffar bilderböcker som barnen inte behöver vara rädda om. Visserligen kan det bli kostsamt för förskolorna att köpa in bilderböcker som sedan kan förstöras i leken. Men med tanke på det som Åstrand (1988) skriver att barns kreativa förmåga kan hämmas genom att vuxna kontrollerar barns lek, bör boklek ändå uppmuntras då det kan tillföra så mycket för barns utveckling som framkommer i både tidigare litteratur samt i intervjuer av pedagogerna. Eftersom barnen är framtiden är det väl bättre att uppmuntra deras fantasi och kreativitet, så de kan fortsätta att utveckla samhället framåt (Vygotskij, 1995). Om boklek även kan bidra till det, är det då inte bättre att låta barnen leka fritt med utvalda bilderböcker på förskolorna?

Referenser

- Barton, David (2007). *Literacy. An introduction to the ecology of written language*. Oxford: Blackwell.
- Bjereld, Ulf, Demker, Marie & Hinnfors, Jonas (2009). *Varför vetenskap? Om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*. 3:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Björklund, Elisabeth (2008). *Att erövra litteracitet: små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*. Diss. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Edwards, Agneta (2008). *Bilderbokens mångfald och möjligheter*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Emanuelsson, Lillemor (2006). Upptäckter av matematik i en barnbok. I Doverberg, Elisabet & Emanuelsson, Göran (Red.) *Små barns matematik: Erfarenheter från ett pilotprojekt med barn 1-5 år och deras lärare*. Göteborg: NCM Göteborgs universitet.
- Fast, Carina (2008). *Literacy – i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Fast, Carina (2011). *Att skriva och läsa i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (2002). Lekens estetik. *Psyke & Logos*, 23 (2), ss. 437-450. Elektronisk källa. <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/psyke/article/view/8598/7171> [2016-09-22]
- Lindö, Rigmor (2009). *Det tidiga språkbudet*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Jan (1986). *Barn föräldrar böcker*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Läromedel.
- Rhedin, Ulla (2001). *Bilderboken: På väg mot en teori*. 2:a uppl. Stockholm: Alfabeta.
- Simonsson, Maria (2004). *Bilderboken i förskolan – en utgångspunkt för samspel*. Diss. Linköpings Universitet.

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket. Elektronisk källa. www.skolverket.se [2016-09-22]

Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken – Bland plugghästar och fusklappar*. 2:a uppl. Stockholm: Nordstedts.

Stukát, Staffan (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Svenska Barnboksakademin (2015). *17 skäl för barnboken*. Elektronisk källa http://www.barnboksakademin.com/downloads/17_svenska.pdf [2016-10-07]

Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Elektronisk källa. http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf [2016-10-11]

Vygotskij, Lev (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Åstrand, Anders (1988). *Språkutveckling och kreativitet*. Liber.

Bilaga 1

Intervjufrågor till pedagoger

1. Ser du att barnen leker med bilderböcker?
2. Hur/vad brukar barnen leka med böckerna?
3. Vad anser du om att barn använder bilderboken i leken? (som ett föremål)
4. Vilka för- och nackdelar ser du med barns boklek?
5. Vad anser du om böckernas nivåplacering?